

Іван ЗИМОМРЯ,

доктор філологічних наук, в.о. завідувача кафедри теорії та практики
перекладу ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(Україна, Ужгород) zimok@ukr.net

ТВОРЧА ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНОГО «Я» У МАЛІЙ ПРОЗІ АНДРІЯ ДУРУНДИ

Стаття присвячена особливостям творчості відомого українського закарпатського письменника Андрія Дурунди. Дослідження виконане, зокрема, на матеріалі рукопису нової збірки малої прози митця «Укус чорної мамби». Розглянуті характерні риси стилю, мови та тематики доробку А. Дурунди.

Ключові слова: творчість Андрія Дурунди, мала проза, стиль, образ, мова, авторський задум.
Лит. 8.

Ivan ZYOMRYA,

Doctor of Philology, a.d. of the Head of Translation Theory and Practice Department,
SHEI «Uzhhorod National University»
(Ukraine, Uzhhorod) zimok@ukr.net

THE CREATIVE SELF-OBJECTIFICATION IN THE SHORT STORIES BY ANDRIY DURUNDA

The article is devoted to the peculiarities of the work by famous Ukrainian Transcarpathian writer Andriy Durunda. The study is based in particular on the author's manuscript of the new collection of short stories «A black mamba bite». It also investigates the features of the language, the style and the subject of A. Durunda's texts.

Key words: work by Andriy Durunda, short stories, style, image, language, author's message.
Ref. 8.

Іван ЗИМОМРЯ,

доктор філологічних наук, і.о. завідуючого кафедрою теорії та практики
переклада ГВУЗ «Ужгородський національний університет»
(Україна, Дрогобыч) zimok@ukr.net

ТВОРЧЕСКАЯ ОБЪЕКТИВИЗАЦИЯ ЛИЧНОСТНОГО «Я» В МАЛОЙ ПРОЗЕ АНДРЕЯ ДУРУНДЫ

Статья посвящена особенностям творчества известного украинского закарпатского писателя Андрея Дурунды. Исследование сделано, в частности, на материале рукописи нового сборника малой прозы «Укус черной мамбы». Рассмотрены характерные черты стиля, языка и тематики прозы А. Дурунды.

Ключевые слова: творчество Андрея Дурунды, малая проза, стиль, образ, язык, авторский замысел.

Лит. 8.

Постановка проблеми. В українському письменстві, що розвивається в органічному взаємозв'язку з художніми досягненнями представників споріднених і неспорідне-

них літератур, окреме місце належить тим авторам, які відстоюють традиційні підходи до зображення дійсності. Йдеться передусім про творців слова, які прагнуть задовольнити потребу «звичайного» читача, щоб замислитись над сутністю життя й водночас створити підґрунтя для власного творчого імпульсу з проєкцією на реципієнта.

З-поміж багатьох знаних репрезентантів сучасної української літератури (Ю. Андрухович, С. Жадан, Л. Дереш, Д. Кешеля, П. Ходанич, В. Гребя, М. Рошко, В. Фединшинець, В. Шкіря) виокремлю Андрія Дурунду. У своїй розмаїтій творчості він свідомо утримується від реконструкції структури оповіді, що має типову зав'язку, динаміку дії та кульмінацію. Для нього важливо, щоб література не відходила від запитів й очікувань широкого читацького загалу. Одне слово, Андрій Дурунда не з тих майстрів пера, які стан ізоляції від аудиторії сприймають на рівні підтвердження значущості свого доробку. Радше навпаки. Так, письменник постійно націлений на передбачення обрисів «горизонту сподівань» (Г.-Р. Яусс) з боку реципієнта.

Аналіз досліджень. Творчий доробок Андрія Дурунди здобув високу оцінку у працях Петра Скунця, Петра Углярєнка, Івана Яцканина, Михайла Ряшка, Василя Попа, Миколи Зимомрі, Івана Хланти, Василя Густі, Омеляна Довганича, Галини Зварич, Іллі Заячука, Михайла Носи, Василя Маровді, Василя Пилипчинця. Проте питання жанрово-стильових особливостей малої прози письменника, у тім числі характерні риси стилю, мови та тематики, залишається недостатньо дослідженим.

Мета статті – висвітлити питання творчої об'єктивізації особистісного «Я» у малій прозі Андрія Дурунди.

Виклад основного матеріалу. Андрій Дурунда народився 5 листопада 1956 року у багатодітній сім'ї Ілька та Марії (в дівочтві – Бушко; 1919 – 2013) Дурундів. Його дитинство минуло у верховинському селі Рекіті, що на Міжгірщині. Тут, звісно, попри красу карпатських краєвидів, панувала скрута. Відтак, як і його старша сестра Єва, Андрій Дурунда був змушений від семилітнього віку наймитувати чотири роки. Цей період ліг згодом в основу повісті в новелах з метафоричною назвою «Сльозинка на зеленім листку» [3]. Її знаки: зелений листок символізує безрадісне дитинство, а сльозинка – наймитування. У десятилітньому віці йому судилося стати сиротою: 1966 року помер батько Ілько Дурунда (1911 – 1966).

В інтерв'ю з автором цих рядків митець поділився спогадом матері про подію, що символічно окреслює сутність його покликання: у Новоселицькій дільничній лікарні медсестра вклала між пальчики немовлятка шматочок паперу, бажаючи йому щасливої творчої долі. І це побажання стало для Андрія Дурунди пророчим: уже у п'ятому класі він розпочав описувати реалії життя людей в Карпатах, де, за його словами, «легко дихати та тяжко жити». Свої замальовки він надсилав у газети «Радянська Верховина» (нині – «Верховина»), «Молодь Закарпаття», «Закарпатська правда», «Зірка», «Юний ленінець», журнал «Піонерія». Проте знакова подія для Андрія Дурунди трапилася 1971 року, коли у часописі «Зірка» з'явилася його розповідь про маму-страдницю Марію. Власне, тоді він уперше відчув, якою потужною силою наділене публічне слово. Перша ж публікація його літературного твору датована 24 вересня 1970 року: в обласній газеті «Закарпатська правда» побачив світ вірш «Струни осені» семикласника Голятинської середньої школи. У цьому зв'язку примітний факт: на момент закінчення школи у доробку Андрія Дурунди було вже понад три сотні друкованих праць у газетах, журналах, збірниках і книжках. Звідси – прагнення поступити на факультет журналістики Львівського університету. Однак, як призер обласної олімпіади з української літератури, він отримав пропозицію вступати на філологічний

факультет Ужгородського університету. Відтак, від 1974 року Андрій Дурунда поєднав свою долю з містом над Ужем.

Рідним для Андрія Дурунди став Ужгород. Завдяки світлим людям, яким не були байдужі творчі пошуки молодого літератора. З-поміж них він особливо виокремлює постать Василя Попа (1933 – 2008), відомого культурно-освітнього діяча Закарпаття. Упорядник книжки «Закарпатські новели» (1959), який в Ужгородському університеті на громадських засадах керував літературною студією імені Юрія Гойди, запримітив і творчі поривання Андрія Дурунди.

Примітний факт: Василь Поп сприяв становленню цілої плеяди закарпатських художників слова й літературознавців, у тім числі лауреатів Шевченківської премії Дмитра Крем'яна, Петра Мідянки, а також Дмитра Кешелі, Володимира Фединишинця, Василя Густі, Христини Керити, Василя Кузана, Михайла Рошка, Тетяни Ліхтей, Мар'яни Неймегі. Відрадно, що у видавництві «Карпати» світ побачила перша збірка новел та оповідань «Не карай самотністю» (1988) Андрія Дурунди саме зі вступним словом Василя Попа [5, 21]. До того ж, редактором видання був Дмитро Федака, в упорядкуванні якого вийшло друком чимало книжок знаних закарпатських письменників. Що ж до змістового наповнення передмови Василя Попа, то відзначаю наступні слова літературознавця: «Пошуки прозаїка багатообіцяючі. Вони спрямовані на розкриття особливостей художніх моделей світобачення Андрія Дурунди. Його художні оповідання позначені живими рисами реальної дійсності. Націленість автора на зображення народного побуту, морально-етичних сфер, безпосередність оповіді не залишають нас байдужими» [1, 6].

Знаковою видається творча взаємодія Андрія Дурунди з Василем Густі, якому судилося очолювати Закарпатську обласну організацію Національної спілки письменників України (2001 – 2005; 2012 – й понині). Ось як згадує письменник обставини зустрічі, що припала на 1979 рік: «Після закінчення філологічного факультету я отримав скерування на роботу у Дніпропетровську область. Вчителювати. Незадовго до цього у Миколаївську область відправили Дмитра Крем'яна, з яким я мешкав в одному блоці гуртожитку на вулиці Північній в Ужгороді. Зрештою, й інших земляків-закарпатців відправляли подаль від отчої Срібної Землі. Я ж хотів працювати журналістом. Це була мрія мого дитинства. Зусиллями Василя Густі, який знав, що мене вабить творча робота, Закарпатський обком комсомолу дав мені клопотання для київських можновладців, аби я отримав відкріплення з подальшим працевлаштуванням у газету «Молодь Закарпаття». З цим та іншими документами я поїхав до Києва, де на першій же аудієнції виконуючий обов'язки міністра освіти України порвав мої папери зі словами: «Підете працювати туди, куди Вас послала партія і уряд». Загалом я тричі мав розмову з «незламним» чиновником. Переконала ж його, мабуть, моя відчайдушність і рішучість займатися улюбленою справою. Зрештою, я отримав рятівне відкріплення й розпочав працювати в газеті «Молодь Закарпаття». Втім, з новим редактором видання, який прагнув бачити у штаті передусім журналістів, а не випускників філфаку, віднайти спільну мову було непросто...».

Художні вкраплення про ці перипетії присутні в багатьох зразках малої прози Андрія Дурунди [4, 521]. Власне, йдеться про самотню творчу об'єктивізацію свого особистісного «Я», коли автор втілює себе в образах зовнішнього світу. Пізнання його доробку дає читачеві змогу простежити чи не увесь життєвий шлях митця. Так, йому довелося працювати державним службовцем на різних посадах: інструктором Закарпатського обласного виконкому (1984 – 1988), відповідальним секретарем Закарпат-

ської організації Національної спілки журналістів України (1988 – 1995), керівником прес-центру Карпатської регіональної митниці (1996 – 2001), головним консультантом Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Так, безумовно, у творах Андрія Дурунди природно діють характерні персонажі-чиновники. У цьому зв'язку доцільно згадати роман «Сльози Святої Марії» (1999) [2], в якому автор реалістично змалював діяльність можновладців радянської доби. Ідейно-змістову сутність цього прозового полотна влучно розкрив видатний український поет Петро Скунць (1942 – 2007) у вступному слові «І ніякий він не герой – герой твору»: «Про малу людину, що не втратила душу серед надутої партійно-радянської мілкоты, котра вдає, що вершить народну долю, – про це й написав свій твір Андрій Дурунда. І ще – про душу, котра силкується не піддатися тій задушливій атмосфері...» [8, 7].

Доробок Андрія Дурунди охоплює різножанрові тексти. Крім згаданих творів, перу лауреата міжнародної літературної премії ім. Б. Лепкого та Закарпатської обласної літературної премії імені Федора Потушняка належать повісті «Невидимі пута» (1993), «Вікторія регія» (2011), роман «Дерево на вітрах» (2005, 2011), нариси «Замах на Паганіні» (2002), збірка малої прози «Сім янголів затрубили...» (2013), а також художньо-документальні оповіді під узагальненим заголовком «Роде наш красний».

Відрадний факт: у 2016 році Андрій Дурунда має намір запропонувати увазі читачької аудиторії нову книжку «Укус чорної мамби». Мені судилося отримати рукопис праці, що увібрала в себе вибрані твори малої епічної форми. У цій збірці Андрій Дурунда репрезентує п'ятдесят шість текстів. Чотирнадцять з них об'єднано в окремому розділі «Дитячий куточок». Вони датовані різними роками, охоплюючи часовий відрізок від 1994 до 2015 рр. Звісно, упродовж такого тривалого періоду свою дикцію у творчість письменника вносили розмаїті настроєві відтінки. Допитливий читач відшукає у книжці прозові замальовки, серед яких зустрічаються і філософсько-осмислені («Корольков», «Коли свої з'їдають...», «Жахливо і страшно», «Бідна душа без гроша...», «Щастя», «Нездійсненна мрія», «Гіппократка», «Усе в нормі», «Крихтинку з народного добра...», «Революція»), і гумористичні («Перша ластівка», «Як лейтенант доповідав генерал-полковнику...», «Москвичі за кордоном», «Ящик комунізму», «Нечиста сила»), і лірично-патетичні («А на чужині – тужливо...», «Знав би, де впадеш...»), і ностальгічні («Мрія крильцями махає...»), і глибоко особистісні («Я-ак?...», «Сліди на снігу», «Казка осінньої гори») тексти. Рецензована книжка має внутрішню цілісність. Вона зумовлена логікою вибору художнього матеріалу.

У більшості з названих «замальовок» зримо проступає настрій письменника, сповненого болем, переживанням за те, що повсюди має місце хиткість людських цінностей. Водночас оповідання написані легким пером. Воно виказує пристрась, бажання автора зацікавити читача конкретикою епічних творів малої форми. Вони правдиво передають буття простих людей на тлі вічних істин: добра й кривди, шляхетності й нищості, життя й смерті. І це не дивує; хто добре знає Андрія Дурунду не від учора, той свідчить. Так, ще в 2000 році у передмові до літературного портрета «Андрій Дурунда. Слово в сльозі», написаного Михайлом Ряшком, Микола Зиморя справедливо наголошує: «Його художнє слово містке, що для мене, його краянину, означає: він – особистість зі своїми масштабами, долею, а ще – думками про людські долі. Останні бувають маленькі й великі, однак, для нього вони завжди неподільні. Адже біда, якщо вона вже є, то мілини не знає. Захопить покривдженого до свого нурту, а по якійсь миттєвості накриє піною віру...» [7, 5].

Екзотичне звучання назви нової книжки Андрія Дурунди може ввести потенційного реципієнта в оману, якщо б програмувати його очікування на пізнання незвичайних і дивовижних вимірів навколишнього світу. На сприйняття «чужорідного» простору налаштовує образ чорної мамби з далекої Африки – найшвидшої змії на землі й власниці небезпечної отрути. Сенс авторського прийому розкривається після прочитання однойменної оповідки. З проєкцією на її змістове наповнення назва збірки «Укус чорної мамби» набуває особливого значення. Йдеться про узагальнену метафору мерзених і підлих учинків – нищих проявів, закладених у природу, ні, не кожної людини. У свою чергу, зустріч з підлістю завжди окреслює злам у долі героїв Андрія Дурунди, вимагаючи від них прийняття морального вибору.

Усі тексти збірки «Укус чорної мамби» – тією чи іншою мірою – висвітлюють реалії життя в мальовничому українському краї, який – з легкої руки Василя Пачовського (1878 – 1942) – знаний, власне, як Срібна Земля. Подані в книжці оповідки – це сконденсовані спостереження автора з досвідченим оком. Реалії вихоплені з калейдоскопу ситуацій, що трапилися з митцем як свідком або ж з його земляками-закарпатцями. Коли? Переважно тоді, коли «на повні груди ще дихала радянська влада» («Мрія крильцями махає...»). Крім цього, Андрій Дурунда вміло увиразнив свідчення нинішньої доби. У цьому сенсі твори нерідко нагадують критичні репортажі та викривальні журналістські розслідування, що постають перед реципієнтом у вигляді звіту «очима очевидця». Через це може виникати враження фрагментарності, незавершеності, недомовленості. З іншого боку, такий хід зумовлений свідомою реалізацією мистецької стратегії Андрія Дурунди. Остання покликана привернути увагу читача до найбільш істотних меседжів його оповідань. Крім того, незважаючи на такий «побіжний погляд», кожний ключовий художній образ з-під пера письменника виписаний майстерно й переконливо. На досягнення цього ефекту спрямована й мовна картина творів, що підкреслює самотність індивідуального бачення дійсності Андрієм Дурундою. Воно наскрізь пов'язане з ріднокраєм, носіями його звичаїв і традицій.

Виняткової літературної виразності оповідкам Андрія Дурунди надає використання численних прислів'їв і приказок. Ці ритмізовані вислови характеризують взаємозв'язок зовнішності й внутрішнього світу героїв книжки «Укус чорної мамби». Ось – ілюстрації: «Такому була б змога – обмане й Бога» («Коли свої з'їдають»); «Чужий край – твоє пекло, а не рай», «Чужина – не рідна сторона» («А на чужині – тужливо...»); «Краса й жорстокість поруч ідуть» («Бідна душа без гроша...»); «Чужа радість в тугість» («Щастя»), «Де в хліві корова – діти ситі й здорові» («Три корови»), «Серце – не камінь: як трісне, то – амінь», «Дай, що треба, кому треба – будеш мати все, що треба», «Знає й баба стара: ніч не робиться без хабара» («Серце – не камінь»), «Кидь доброї напитися води – не треба їди» («Усе в нормі»), «Є челядник, який є, а помре – жаль бере» («Мовчати або хороше казати»), «Без водиці в'яне цвіт, без роботи – пустий світ»; «Дерево честують за те, як родить, а челядника – як робить» («Укус чорної мамби»), «Смерть не трубить, коли губить» («Я прийду за тобою...»). «Творчість А. Дурунди, – стверджує М. Зимомря, – націлена на утвердження морально-етичних засад, критеріїв совісті, честі, добра, звернена до фольклору Закарпаття» [6, 549]. На рівні оригінальних вкраплень у сюжетну лінію прислів'я та приказки, власне, як сконцентроване втілення народної мудрості, творять підґрунтя кодексу поведінки дійових осіб текстів малої епічної форми Андрія Дурунди.

Висновки. На порозі свого Ювілею Андрій Дурунда зізнається: «З висоти свого шістдесятиріччя з сумом дивлюся на те, що зроблено, і з особливою – просто пекучою

– прикрістю на те, що не зроблено, що міг написати, створити, що в задумах, на превеликий жаль, так і вмере...». Та радо зауважу: твори Андрія Дурунди зі збірки «Укус чорної мамби» позначені майстерним поєднанням філософських роздумів, промовистих публіцистичних оцінок, ліричних замальовок. Без сумніву, вона належить до тих книжкових позицій, які варто рекомендувати читачеві. А Ювіляру бажаю нових творчих звершень і животворних задумів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дурунда А. Не карай самотністю : оповідання / Андрій Дурунда ; [передмова Василя Попа]. – Ужгород : Карпати, 1988. – 156 с.
2. Дурунда А. Сльози Святої Марії : роман / Андрій Дурунда. – Ужгород : Закарпаття, 1998. – 504 с.
3. Дурунда А. Сльозинка на зеленому листку / Андрій Дурунда. – Ужгород : Патент, 1994. – 292 с.
4. Зимомря І. Мала проза Андрія Дурунди : образки новелістичного жанру / Іван Зимомря // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Літературознавство. – Тернопіль, 2014. – Вип. 39. – С. 520–522.
5. Зимомря М. Діалоги без відстані [Рец. на кн. : А. Дурунда. Не карай самотністю] / Микола Зимомря // Журналіст України. – Київ, 1991. – № 5. – С. 20–21.
6. Зимомря М. Дурунда Андрій / Микола Зимомря // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2008. – Т. 8. – С. 549.
7. Зимомря М. Серед житейських вітрів... / Микола Зимомря // Михайло Ряшко. Андрій Дурунда. Слово в слозі : літературний портрет. – Ужгород : Гражда, 2006. – С. 5–8.
8. Скунець П. І ніякий він не герой – герой твору / Петро Скунець // Дурунда А. Сльози Святої Марії : роман / Андрій Дурунда. – Ужгород : Закарпаття, 1998. – С. 5–8.

REFERENCES

1. Durunda A. Ne karai samotnistiui : opovidannia / Andrii Durunda ; [peredmova Vasyliia Popa]. – Uzhhorod : Karpaty, 1988. – 156 s.
2. Durunda A. Slozy Sviatoi Marii : roman / Andrii Durunda. – Uzhhorod : Zakarpattia, 1998. – 504 s.
3. Durunda A. Slozynka na zelenim lystku / Andrii Durunda. – Uzhhorod : Patent, 1994. – 292 s.
4. Zymomrya I. Mala proza Andriia Durundy : obrazky novelistychnoho zhanru / Ivan Zymomrya // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Hnatiuka. Seriiia : Literaturознавство. – Ternopil, 2014. – Vyp. 39. – S. 520–522.
5. Zymomrya M. Dialohy bez vidstani [Rets. na kn. : A. Durunda. Ne karai samotnistiui] / Mykola Zymomrya // Zhurnalist Ukrainy. – Kyiv, 1991. – № 5. – S. 20–21.
6. Zymomrya M. Durunda Andrii / Mykola Zymomrya // Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. – Kyiv, 2008. – T. 8. – S. 549.
7. Zymomrya M. Sered zhyteiskykh vitriv... / Mykola Zymomrya // Mykhailo Riashko. Andrii Durunda. Slovo v slozi : literaturnyi portret. – Uzhhorod : Hrazhda, 2006. – S. 5–8.
8. Skunts P. I niiakyi vin ne heroi – heroi tvoru / Petro Skunts // Durunda A. Slozy Sviatoi Marii : roman / Andrii Durunda. – Uzhhorod : Zakarpattia, 1998. – S. 5–8.

Стаття подано до редакції 07.03.2016 р.